

ממגיד שיעור אל מגיד שיעור

השגות על מכתבו של הרה"ג א. קוויאט

לא ידענו איך לא יבוש הראא"ק, הרי כל הפותח שו"ת מנח"א ח"ג ס"ד רואה הדברים מפורשים להדיא, ח"ל, צעירות הגדולות כמו לנדון, פארץ, וויען וצלבין וכהנה, נרחבות הגדולים מקום המסמר ציומר, דנדואי ס"ר נוקעין זו ציזם [הוי רה"ר].

וכבר כתב הבית אפרים (דף מה): על ד' ערים גדולות אלו דיש בהם ס' רבוא דיירים. ורק "סומא אין לו בושת" (בב"ק פו) לומר "לא ידעתי מה ראה שם". ואף אי נימא דהראא"ק לא ראה את תשו' הבית אפרים הנ"ל, מ"מ הרי הוא עצמו מביא בד"ה שאח"ז מהגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, שבפארזו הי' ס"ר תושבים, וא"כ מה ראה לשטות זה לכתוב על דברי המנח"א "דשם בכלל לא מיירי בעיר שדיירין בה ס' רבוא".

* * * *

ע"ד חידוש המצאתו של הראא"ק, שכותב ח"ל,

יש חילוק פשוט צדיני עירובין בין "דרך" ובין "עיר" והוא מה שמילק צבים אפרים בין דרך ובין פלטיא, שזהו מוכח בדברי הרשב"א ומו' ורמב"ם צסס חכמי אשכנז, וכן מילק צב"ג צב"ג מר לצב"ר דברי מו' ורמב"ן, וכפי שמגדירו הצבים אפרים שיש מקום שהיא "רה"ר מזד עלמה" ויש מקום שהיא רה"ר רק משום "שרגל הרצים עוברת זו", ופלטיא "מסורה לרצים בני העיר עלמס", וזהו יסוד הדברים כאן, שצ"כ רבוא "צמון העיר" הוא "רה"ר מזד עלמה", משא"כ "דרך" רק משום שעוברים זו הוא רה"ר... אצל צעיר סגי צס' רבוא צמון העיר, שכל רחוב מסור לכולם, ולא צעי שצכל יוס מדיר ילכו ס' רבוא צמקוס א'.

הנה, בבית אפרים ובאבני נזר שמציין, מבואר רק דיש חילוק בין סרטיא שהיא "מסילה שהולכין בה מעיר לעיר" (רש"י שבת ו.) לפלטיא שהיא "רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה" (רש"י שם). דפלטיא הוא רה"ר מצד עצמה, משא"כ סרטיא היא רה"ר רק משום "שרגל הרבים עוברת בו". אך אין שום רמז מדבריהם לחידושו של הראא"ק, דרה"ר של עיר הוא בגדר רה"ר של פלטיא.

הרי, שכל חידושו של הראא"ק אינו אלא פרי המצאתו מסברא דנפש, כיון דעפ"י הבנתו "כל רחוב שבעיר מסור לכולם". אלא, שכאן הוא עצמו נסתבך בזה, כיון דכל יסוד הבנתו וחידושו לא יתכן כלל אם יסבור כהגרמ"פ זצ"ל, ורק אם יקבל את המהלך של האדמו"ר ממנוקטש שליט"א, אזי שייך שלפחות הוא עצמו יוכל ללמוד כן.

דהנה, האדמו"ר בתשובתו כותב לבאר בדעת רש"י, "שכל עיר שיש בה ס' רבוא דיירין, לא בעינן שימצאו הס' רבוא ברחובותיה של העיר, אלא כל שס' רבוא מצויין בעיר, הרי רחובות העיר משמשות להילוכם של ס' רבוא". וזהו זלא כפירושו של הגר"ם פיינשטיין שלא הבינן דסגי בזה שרחובות העיר משמשות לדריסתיהן של הס' רבוא תושבין, אלא ס"ל דבעינן שיימצאו ס' רבוא בפועל ברחובות העיר, רק זלא בעינן ס' רבוא בכל רחוב ורחוב, אלא אם בין כולם יחד יש ס' רבוא בוקעין, הוי כולן רה"ר. והנה דברי הראא"ק שכתב לפרש בדעת

בעזה"ש"ת. הנה אמרו חכמינו ז"ל, במקום שאין איש השתדל להיות איש, ובפרט היכא דאיכא חילול השם בזה דאין חולקין כבוד לרב, ולא חרבה ירושלים אלא מפני שביזו בה תלמידי חכמים, ובפרט גאונים וצדיקים. כמי שעוסק הרבה שנים בעניני חינוך, רואה אני את ההשפעה השלילית שנגרם בין תלמידיי בישיבתנו הרמה (ומסתמא כך גם בישיבות אחרות), הן ממכתבו של הרה"ג ר' אברהם אליעזר קוויאט שליט"א שהופץ בעש"ק פ' בא, וכן התגובה הנגדית ע"י הפאשקווילן שהופץ ברחובות קר"י, וע"כ הנני מרגיש שמוטל עלי חובה להשיב בכתב להרה"ג הנ"ל, למען יראו כל חברינו העוסקים בחינוך והרבצת תורה לבחורי חמד, שאין לנו ולדכותינו להתעסק אלא בעניני הוראה לתלמידים ולא בעניני "הוראה" של איסור והיתר שאינם שייכים לנו, ואסור לנו להתערב בזה, אלא רק אלו שהגיעו לידי מדה זו, וכמו שדרשו ז"ל עה"פ "כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה", דקאי על מי שלא הגיע להוראה ומורה. ובפרט במקרה דידן, שאם נתערב בזה יש לחוש "שמא ישתו התלמידים מים הרעים וכו' ח"ו".

כידוע נתפרסם לאחרונה בעירנו תשובת האדמו"ר ממנוקטש שליט"א. מלבד מה שתשובתו הפליאה את כל הלומדים בבחירות בירור הלכתא גבירתא דעירובין, עוד יותר היא הפליאה אותנו כמחנכים, בראותנו עד כמה הפליג האדמו"ר ממנוקטש שליט"א לתת כבוד התורה להגאון האדיר פוסק הדור בעל אגרות משה זצ"ל. ומרוב התפעלות הרציני דבריו בישיבה והראיתי ממנה דוגמא חינוכית לתועלת התלמידים שיחיו.

ברם, לצערינו הגדול, לאחר זמן קצר נתקלקלה כל התועלת הלוז לגמרי, כי כאשר חברינו הנ"ל בא להתווכח בדברי תורה, גם אילו הוא הי' צודק מצד ויכוחו התורני, הי' עליו להכיר את מקומו ומעמדו כמגיד שיעור, לעומת אדמו"ר מנהיג עדה בישראל, ולהתנהג כלפיו בכבוד התורה הראוי בהתאם למעמדו, וכ"ש כשהויכוח נעשה בכתב המתפרסם בציבור, על אחת כמה וכמה הי' עליו לקיים "חכמים הזהרו בדבריכם".

ומאחר שלא השכיל לעשות זאת, ודבריו נכתבו בלשון של היפך הכבוד, ע"כ התייעצנו עם שניים מגדולי ראשי הישיבות המפורסמים שליט"א, והוחלט שמחאתינו תשיג את מטרתה בדברי תורה דייקא ע"י השגותינו דלהלן, מתוך תקוה שאחריהם יחזרו כולם על מקומם ועל מעמדם הנכון בשלום.

* * * *

הנה האדמו"ר ממנוקטש שליט"א בתשובתו, בנה יסוד היתירו על דברי זקיני המנחת-אלעזר זצוק"ל, שרק רחובות גדולים, שהם מקום המסחר ביותר, דבודאי ס' ריבוא בוקעים בו, הם שנעשים רה"ר, ולא שאר רחובות העיר. ע"ז בא הראא"ק (הרב א. אליעזר קוויאט) ומתקף את האדמו"ר שליט"א ח"ל,

לא ידעתי מה ראה סס, דסס צכלל לא מיירי צעיר שדיירין צה ס' ריבוא, רק הי' רחוב שחשש שיש בו ס"ר נוקעין זו מממת הסומרים והנאין סס מסבין לסחור סס, וצזה כחצ שרק אומו רחוב הוא רה"ר ולא שאר רחובות, והוא פשוט. ואין ראה סס שער של ס"ר אינו רה"ר.

דברי הגרמ"פ זצ"ל, ע"ש.

הרא"י השני הוכיח הראא"ק ח"ל,

מסנה מפורשת צ"ה כג: ועירובין מה. שעדות המודש לא הי' זין משם, מציית יעזק, והכי כל שמוקף מחינות כד' אמות דמי, ולמה לא זון, וצ"ע כ' דכל העיר רה"ר, ועל כן לא ילאו ממנר שהכינו להס'.

בזה אני כבר נבדך לגמרי. מה להלכה זו, שאם יצא אדם חוץ לתחומו בשבת אין לו אלא ד' אמות סביבו - ולרה"ר? הרי דין "אין לו אלא ד' אמות" אינו ברה"ר דוקא, אלא בכל מקום שאינו מוקף מחיצות, ואינו רה"ר, חל בו דין "ד' אמות סביבו". ואם כן, איזה מציאה מצא בבית יעזק, להוכיח משם שכל רחובות ירושלים היה רה"ר ??

[ובודאי לא נחשד אותו לומר שדייק כן, ממה שכתבו התוס' (שם) דאיירי "בירושלים" לאחר שפרצו יוניים פרצות דחשיבא כרה"ר כדאיתא בעירובין]. כי על זה גופא אנו דנין, אי לאחר שנפרצה חומות ירושלים היה כל רחוב ורחוב שבה רה"ר כדעת רש"י, או רק במקומות הללו שהיו ס' רבוא בוקעין בהם בפועל כדעת הטור והשו"ע. וסוף סוף מה שייכות כל זה לדין "אין לו אלא ד' אמות סביבו" שנוהג בכל מקום שאינו מוקף מחיצות, ולא דוקא ברה"ר].

הרא"י השלישית הוכיח הראא"ק ח"ל,

כן משמע בעירובין קא. שסוק של פטמים רה"ר הוא.

לא זכיתי לעמוד על סוד ראייתו, וכי על שוק פטמים אנו דנין, הלא על כל רחובות ושוקים שבירושלים כולם עסקינן ??? ואגב, גם מראה מקום זה מובא בתשובת האדמו"ר ממזנקטש, בנוגע למה שהגרמ"פ זצ"ל הביא ראיה משוק של פטמים, שבכל ירושלים לא היה מותר הטלטול, שע"ז הקשה האדמו"ר מנין להגרמ"פ שבירושלים כולה לא הי' מותר הטלטול, דילמא רק בשוק הפטמים הטלטול היה אסור ע"ש. ואם בראיות עסקינן, האם יש לנו "ראיה" יותר גדולה שכל מטרותו של הראא"ק לא היתה אלא רק "לקנטר".

הראיה הרביעית הוכיח הראא"ק ח"ל,

נפ"צ בעירובין דנו כריטצ"ל רש"ל ומאירי צ"ה למה כל ירושלים היה רה"ר.

יגעתי ולא מצאתי - לא ריטב"א, לא רשב"א ולא מאירי בפ"ב דעירובין, שדנים למה כל ירושלים כולה, על כל רחובותיה, היה רה"ר. ומה שכן מצאתי הוא דוקא להיפך, שכתבו התוס' (עירובין כב.), וזה לשונם,

ירושלים היתה מפולשת מארבע דדין ומייצין עליה משום רה"ר לעומד באמצע הפילות.

הרי רבותינו בעלי התוס' דברי ברור מלל, שלא כל ירושלים כולה היתה רה"ר. אלא רק מקום אמצע הפילוש שם בלבד היה רה"ר [כי שם נתקיימו כל תנאי רה"ר, ט"ז אמה וס' רבוא בוקעים, וגם מפולשים].

אחרי תיבתות ד' ההזכחות המופלאות הנ"ל, עלה במחשבותי להרהר, מהיכן שאב הראא"ק את בקיאותו הנפלאה למצוא כלאחר-יד את מראי המקומות הללו המפורזים בש"ס וראשונים. עד שהאיר הקב"ה את עיני ולפתע נתגלתה לי התעלומה, שהנה אותן מראי המקומות דייקא, הלא הם כתובים, ככתבם וכלשונם, במשנת רבי אהרן (ס"ו ו' אות ו'). אלא שעינו

רש"י ד"לא בעי שבכל יום תדיר ילכו ס' רבוא במקום א' כדי להיות רה"ר, דהוה רה"ר מצד עצמו, וכולו שייך לס' רבוא, והם הם משתמשים בו", יתכן רק לפי פירושו של האדמו"ר בדברי רש"י, ולא כפירושו של הגר"ם פיינשטיין, ודו"ק.

ועל כן יש להשתומם שאחרי ככלות הכל, מסיים הראא"ק את דבריו בסילוף נורא וזה לשונם, "ודבר זה כתבו הגאון רמ"פ זצ"ל בתשובה הראשונה כו".

ובנוגע לעצם נקודת חידושו של הראא"ק, שתולה ומקשר דין "עיר" ברה"ר של פלטיא, אשר לפ"ז יוצא לו להלכה דבעיר של ס"ד הי' רה"ר אף כשאינו מפולשות, הנה דבריו אלו המה נגד הפוסקים, כמבואר להדיא בבית אפרים, שלכן אין רה"ר גם בעיירות הגדולות כגון פאריז לונדון ווינא ופפד"מ שיש בהם ס"ר, משום שרחובותיהם אין מפולשים ומכונים משער לשער. הרי להדיא שגם ברה"ר של "עיר" בעינן מפולשין.

* * *

בסעיף ב' כתב הראא"ק בנוגע לעיר ווארשא:

ואגלה המליאות דסס, שמפליים שקרים צ"ה, רק נדור האחרון קודם המלממה הגיע היישוב למיליאן איש, וגם זה היה נדין כשני עיירות, שהרי יש גם נהר שמחלק את העיר לשנים, ויישוב היהודי היה צד א', והשתמשו בהנהר לא' מן הממליות לנורך העירוב, הרי צד א' לא היה ס' רבוא.

על מה שכתב ש"מפיצים שקרים בזה", נשאלת השאלה מהראא"ק הנכבד, ואתו עמו בדעה הרב בעלסקי, על מי כוונתכם כמפיצי השקרים. הלא הגר"ם פיינשטיין זצ"ל הוא שכתב כן מפורש באגר"מ (חלק ה' סימן כח) שבווארשא עשו עירובין אף שהיו בה למעלה מס' רבוא תושבים (ורק דס"ל לשיטתו דבעינן קרוב לג' מיליאן נפשות ע"ש).

* * *

בסוף סעיף ב' מביא הראא"ק את דברי הגאון בעל האחייעור זצ"ל שמוכיח מירושלים שהיה רה"ר אף שלא היה בכל רחוב ס' רבוא. והאדמו"ר ממזנקטש שליט"א העיר עליו "צ"ב מנא לן שכל רחובות ירושלים היו כולם רה"ר". ועל זה כותב הראא"ק שיש לו ד' מראי-מקומות בהם מפורש שכל ירושלים היה רה"ר. וכל כך הוא בטוח בזה עד שהוא מרשה לעצמו לכתוב "לא מצאתי נוחם לנפשי להצדיק נפש צדיק רק לומר שההגהה שם לא פלטה מתוך קולמסו".

על כן ראוי להתבונן ולבחון את ד' מראי מקומותיו.

הרא"י הראשונה הוכיח הראא"ק ח"ל,

נפסקים דף סו. מוכח שכל ירושלים היה רה"ר, שמשו"ה לא יכלו להציף הסכנים לשחוט לצית המקדש.

כלומר, כלפי נקודת הדיון שאנו דנין, אם כל רחוב ורחוב שבירושלים כולם היו רה"ר, או רק חלקים מירושלים, מביא הראא"ק ראיה, שמהא דחזינן שמהדרך המובילה לביהמ"ק, שבה ודאי היו בוקעין ס' רבוא, היה אסור להביא הסכנים לביהמ"ק, הרי מזה ראיה שכל רחובות ירושלים היו כולם רה"ר.

ונוראות נפלאות, עומד אני ומשתומם בפה פעור, היכן כאן הראיה שכל רחובות ירושלים היו כולם רה"ר ?

אגב, על תמיהתו של הראא"ק איך לא ידע האדמו"ר ממזנקטש דבר מפורש זה, נפלאתי מאד, דהרי האדמו"ר עצמו בתשובתו מביא מראה מקום זה. ומקשה משם קשיא, נפלאה על

הטענתו, כי שם ראיות אלו לא נצרכו כלל להוכיח שכל רחובות ירושלים היו רה"ר, אלא להוכיח מהם כמהשכנות יעקב לענין מקום מוקף חומה שיש בה פירצה ברוחב ט"ז, שבטלה המחיצה גם כשיש ד' מחיצות, ולכך הביא ראיות מירושלים שלאחריו שנפרצו בה פירצות חשיבא רה"ר דאורייתא, ותו לא מידי. ועל כרחק, שכבר כל כך נתקלקל אצלו השורה, עד שנכשל בטעות גם שזוה שאינה מתאימה אפילו לתלמיד בינוני.

* * * *

"כללי הוראה" חדשים נלמדים ממכתב הראא"ק, ח"ל,

הגרמ"פ ז"ל אינו דעת יסוד נשיטתו, אבל אמת היא שגרמ"פ ז"ל הי' יסוד צדורו מיוחד שנסנהדדין, שכל המולק עליו כחולק על השכינה, וגם זקן הרבנים משכונתו נאלץ פארק צדור הקודם א' משני עמודי המון של צלאל פארק צדור שלנו, האי גאון הרב משה זיק ז"ל, מסכים לזה ח"ל במשנתו, "שהכל תלוי במה שהעם עוזרין ציניהן [של כל המצואות] וכו' והאמת הוא שהלדק הוא עם הגאון נספר אגרות משה".

הרבה נתייעצתי להביא ולהשיג מה שהראא"ק ניסה לפרש ולרמו בשורותיו הקצרות הללו, שרבה בהם הנעלם מן הגלוי. ומוכרח אני להודות שנסתייעצתי בחבירי מגידי השיעורים דישיבתנו, והריני לדלות מה שעלה במצודתינו.

הנה, מתוך דברי הראא"ק יוצא הוראה מרומזת לגדולי התורה, מורי ההוראה המובהקים של דורנו, לאמר, שחלילה כל יתן, יהי' מי שלא יהי', להורות איזה הוראה שהיא, אם אינה מתאימה עם דעתו של הגרמ"פ ז"ל. ולא זו בלבד, אלא אפילו במקום שלמורה ההוראה יש קבלה ומסורה מרבתינו, יהיו ממי שיהיו, ואפילו מכמה דורות קודמים כיצד להורות בהלכה זו, עכ"ז, אסור לו להורות כן לחלוק על דעתו של הגרמ"פ ז"ל.

אמנם, מאידך גיסא מצינו סתירה לכך, דכידוע הרי ישנם הרבה פוסקים מהגרמ"פ, גם בהלכתא רבתא לשבתא, שרוב מורי הוראה של דורינו אינם פוסקים כפי דעת הגרמ"פ, ועליהם אין צווחה ברחובותינו.

ונראה, שלכן בא הראא"ק ליישב ולבאר, דהענין תלוי, אי לאותה ההוראה יש הסכמת הגר"ם ביק שהצדק בזה עם הגרמ"פ, או לא. ובמקרה דידן שהגר"ם ביק זצ"ל הסכים שהצדק עם הגאון בספר אג"מ, בזה בא הראא"ק ומכריע, שכל החולק עליו כחולק על השכינה.

הנה הכל הי' טוב ויפה, עד שהבחתני בעצתו של הראא"ק לעיין בתשו' זקן הרבנים מהר"ם ביק (שעל ברכי פסקיו נתגדל הראא"ק), וכן עשיתי, אך עולם הפוך ראיתי שם. וז"ל בשו"ת מהר"ם ביק (או"ק ח),

נדבר מידושו של המון איש (עירונין סימן מ"ג סק"ה) שבערים שישנן רחובות לכל האורך ורוחב יש להן ממד ג' או ד' מחילות עם פירצות ולא נחשב לרה"ר דאורייתא, ואני הקשיתי על זה שמתמיד היו כל הערים כן, וכתה"ר כתב שלא נכון לדמות דברי המון איש ז"ל צמילים בעלמא ולא זו הדרך. הנה לא ידעתי למה נכון הוא הדרך להקשות על כל גדולי המפרשים והפוסקים, ועל החו"א אין נכון לעשות כן, והלא זו היא דרכה של תורה שניתן רשות אפילו לזר כי רב דמי יומא להקשות על הגדול.

הרי לנו דברים מפורשים בדעת הגאון מהר"ם ביק זצ"ל,

דאדרבה, לא זו בלבד שהרשות נתונה לכל מורה הוראה לחלוק, אלא אפילו לבר-בי-רב-דתו-ימא ניתן רשות לדחות בקושיא את כל גדולי המפרשים והפוסקים, וזלא כהראא"ק.

ועתה עלינו לחזור לבעייתו השורשית של הראא"ק עם תשובתו של האדמו"ר ממנוקטש שליט"א, האיך יצא לחלוק בהלכה נגד הגרמ"פ זצ"ל. דבאמת, כל המעין בתשובתו של האדמו"ר ממנוקטש רואה שכל יסוד ההיתר, בנה על סמך דעת זקינו רבן של ישראל בעל המנחת אלעזר זצוק"ל. הרי דאין כאן מחלוקת בהלכה בין האדמו"ר ממנוקטש שליט"א להגאון בעל אג"מ זצ"ל, אלא בין הגרמ"פ להמנח"א, ומאי חזית וכו'.

* * * *

הראא"ק קובע,

"שהי' פשוט לכל מורי הוראות המובהקים שדנו כאן צניו יארק צוה, שהרחובות הגדולות הם רה"ר גמור מדאורייתא, מלד אגרות משה, מלד המנאים של ט"ז אמה וס' רכזא צוקעין צו".

מאוד קשה לי, איך העיז הראא"ק לכתוב ש"כל מורי הוראות המובהקים" דנו בניו יארק שהרחובות הגדולות הם רה"ר גמור מדאורייתא, בזמן שידוע דעתם של גדולי הדור המובהקים כהמהרש"ם, וכהרי בשמים, כהגר"י שטייף, הגרמ"ב וייסמאנדל, והאדמו"רים החשובים מאמשינאו, מראדיין, מבאוואמינסק, מקאפישניץ, מבאיאן, ועוד ועוד, זכר צדיקים כולם לברכה, שהתירו לעשות עירוב בניו יארק. האם עד כדי כך דעתם נחשבת לכלום ח"ו.

ומה שכתב הראא"ק,

ועי' במש"ו זקן הרבנים הרה"ג רבי משה זיק ז"ל שמציא שהגאון הנורא הרב אהרן קאטלער ופוסק הדור הרב אליהו הנקין ועוד גאוניס זכר לדיקים כולם לצרכה (מהר"ץ דושינסקי), פשוט להם דכינו יארק הוה רה"ר.

הנה עינו של הראא"ק הטעתו, שראה מה שכתב בשו"ת מהר"ם ביק, וזה לשונו,

ובאמת אין זו דעמי לזכ, אלא כן הוא דעת גדולי המורה שצמנונו, כמו הגאון מהר"ם פיינשטיין שליט"א והגאון מהר"ם סאוויצקי שליט"א מנסטן ועוד גדולי מורה ורבנים צעלי הוראה, שדעתם שצרוקלין היא רה"ר גמורה, וכן הגאוניס מדור הקודם כמו הגאון מוהר"א קטלר ז"ל והגאון מהר"א הענקין ז"ל ועוד ועוד גאוניס וגדולים שאסרו ההולאה אפילו צמנהעטן.

עכ"ל שו"ת מהר"ם ביק. אבל באמת זקן הרבנים המחבר עצמו כתב לעיל (שם ס"ק א') להדיא, וזה לשונו,

הנה הגר"א הענקין כתב להדיא "וצפרטיס הנני מסופק" וכיון שהוא מסופק צפרטיס צודאי [הדגשה זו אינה במקור] שאינו מסכים, גם מה שכתב "יש מקום [הדגשה זו מופיעה במקור] לסמוך על צעלי ההיתר" איננה הסכמה כלל שכתב רק יש "מקום" ולא דבר צדור. עכ"ל שו"ת מהר"ם ביק.

אלא שעדיין קשה, כיצד סילף בהעתקת דברי השו"ת מהר"ם ביק ושחל בו את הגאון מהר"ץ דושינסקי. כי אף אם נרצה ללמד עליו זכות, שנתחלק לו בטעות ובשגגה מסאוויצקי לדושינסקי, עדיין קשה להבין, אם היה זה בתום לב למה הכניס זאת בסוגריים. אלא בע"כ הרי זה הוכחה ברורה שאין זאת טעות שנעשה בתום לב, אלא מעשה זיוף בודן, כדחזינו מפורש בשו"ת מהר"ם ביק.

ואגב, ראוי לציין, שישנו מכתב מהגר"א הענקין זצ"ל, אשר כתבה חי' חדשים אחר המכתב הנזכר בשו"ת מהר"ם ב"ק, ובו מזרו עשיית העירוב בניו יארק.

* * * *

הרא"ק אינו מרוצה שיוצאי פולין וגאליציע יש להם מסורה וקבלה אחרת מיוצאי ליטא, וכותב ז"ל,

ומה דמסיים [האדמו"ר ממונקטש] "שלנו יולאי פולין וגאליציע, קבלה צדינו מאבותינו במסורה וכמורה שבע"פ, שאנו סומכין בהלכות עירובין על הוראת שר המורה הנית אפרים ז"ל וכו', עכ"ל, וכוונתו, לאפוקי מיוצאי ליטא, שמשו לדעת המשכנות יעקב, ולאפוקי מבעל המשנה ברורה שנקט שרוב ראשונים מולקיס על רש"י ולא צעי ס"ר להיות רה"ר, וללא כניח אפרים שעשה תשנון דרוב ראשונים כרש"י.

הנה מה שהרא"ק פירש בכונת האדמו"ר ממונקטש, שבא לאפוקי מיוצאי ליטא. ניסה כאן לכולל את כל יוצאי ליטא כחטיבה אחת, שכאילו כולם לא סמכו על הבית אפרים, אלא קיבלו את הוראת המשכנות יעקב. האמת, שאין זה נכון כלל, כי אמנם היו מיוצאי וואלאזין שהחמירו כדעת המשכנ"י, אבל בפירוש לא "כל" יוצאי ליטא, כדמוכת מדברי החזון איש זצוק"ל שנקט להלכה למעשה בהרבה פרטים בהל' עירובין כהבית אפרים נגד המשכנ"י, ודלא כהמשנה ברורה. וכן מוכח מתשובת אבן ישראל להגאון רבי ישראל יעקב פישער שליט"א ראב"ד בד"ץ דירושלים ת"ו שהוא מהפרושים יוצאי ליטא, הכותב בתשו' (סי' ל"ו) ז"ל,

המשנה ברורה והצי"ח ס' סק"ד הצי"ח לדברי המשכנ"י, ולא ראה דברי בית אפרים שהוכיח ללא קן הוא. וכן נקטו גדולי הפוסקים כשיטת רש"י והמגן אברהם והט"ו והפמ"ג והשו"ע הרב, ומעיקר הדין נקטינן להקל.

ומה שהרא"ק כתב דהבית אפרים עשה חשבון דרוב ראשונים כרש"י, זה אינו נכון כלל, דהמשכנ"י הוא זה שעשה את חשבון מנין הראשונים, והבית אפרים בתשו' סתר את חשבונו. אבל גילה דעתו להדיא, שאין להעמיד יסוד על מה שנראה לעינינו חשבון מנין הראשונים, וקיימו וקיבלו עליהם חכמי הדור לשמור ולעשות כהכרעת המחבר והרמ"א. הובאו דבריו בתשו' האדמו"ר ממונקטש שליט"א. חסרון דיוק זה הוא לא ההוכחה הראשונה שהרא"ק אפילו לא עבר כראוי על תשו' האדמו"ר ממונקטש שליט"א.

הרא"ק גומר דבריו בהתקפה פראית נגד כבוד האדמו"ר ממונקטש שליט"א, וז"ל,

ואני שואל, מני קינל קבלה זו, איש מפי איש מפי מי.

אינני נמנה על עדת חסידי מונקטש, אך שאלה כזו מוציאה אותי מן הכלים. הן מצד השואל והן מצד למי הפנה שאלתו המחוצפת. צר לי מאד ש"א חכם" שהוא מגי"ש בשיבה, מתנהג בדרגא של "א" שאינו יודע לשאול".

"אני שואל". פי' ה"אני" (ואפסי עוד) הוא ששואל. והשאלה מופנית לאדמו"ר מפורסם מנהיג עדה בישראל, שדור אחר דור שימשו אבותיו הק' ברבנות ובאדמו"רות גם יחד, והניחו מורשה עשירה בכל מקצועות התורה ממש, בהלכה ובמסורה ובמנהגים.

גם לי, כותב שורות אלו, יש "שאלה" להרא"ק, האם גם לראש ישיבה חי' שולח שאלה כזו? ועוד דרך "רשות הרבים"?

ועוד שאלה על שאלתו של הרא"ק, מדוע בהעתקותיו לשונות מתשו' האדמו"ר שליט"א, הוא מכוון להניח את המילה "וכו" בדיוק במקום ה"נכון"? דהיינו, שאילו הי' ממשך להעתיק עוד כמה מילים, כבר לא יוכל יותר להקשות קושיתו. מלבד גניבת דעת, שקר ובזיון ת"ת, האם באמת כדאי ל"בן תורה" להשקיע מרצו וחמנו (ביטול תורה) עבור ריוח זמני קצר? כי סוף סוף יגיע תשו' האדמו"ר עכ"פ לחלק מציבור הקוראים את דבריו, ואז הרי מיד יתגלה סוד כל ה"יכולים" של הרא"ק.

הבא ונלך לעין בפנים תשובתו של האדמו"ר, ומיד נזכח על אדני מה הושחת ה"מסורה" שביד יוצאי פולין וגאליציע. וז"ל האדמו"ר ממונקטש בתשובתו,

שלנו יולאי פולין וגאליציע, קבלה צדינו מאבותינו כמסורה וכמורה שבע"פ, שאנו סומכין בהלכות עירובין על הוראת שר המורה הנית אפרים ז"ל, שלחם מלחמתה של תורה להצדיק רבונותו הקדושים בעלי השו"ע ונושאי כליו, אשר מפיהם אנו חיים, ואין זה רק צדיענד (לומר ת"ו שהמנהג קיימת רק משום שאין לאחזיקם הכח למחוס בנו), אלא אף לכחילה, ואף למנוה לדעת אבות"ק ז"ע.

הרי חיינו שהמדובר ממסורה כזו שמטרתה לקיים ולהצדיק את רבותינו עמודי ההוראה שבית ישראל נשען עליהם ה"ה השו"ע, הרמ"א, המג"א והט"ו וכו', וקבלה בידנו שהם הם המכריעים הסופיים הקובעים את ההלכה למעשה. ומכלל הן אתה שומע לאו, דהיינו, אף אם המצאו ימצאו שיטות ראשונים להיפך, בין להקל ובין להחמיר, לא ישתנה הדין. ומכלל זה נמי, שלאחר הכרעותיהם, אף אם יעמלו ביגיעה עצומה בתורה אלו היודעים הסברות והלומדות והחילוקים ולדמות מלתא למלתא כראוי וכדוגן, המסוגלים להבחין בשינויים הדקים והקלים, אם יגיעו לידי מסקנות אחרות בהלכה, אף-על-פי-כן שוב לא ישתנה הדין ולא תתחלף ההלכה למעשה. ובזה נתחלקו שתי המסורות שבין הבית אפרים ובין המשכנות יעקב, ומכאן נמשכה קבלת יוצאי פולין וגאליציע והונגאריא כמסורת הבית אפרים, ומאידך היו בליטא שנמשך אצלם כמסורת המשכנות יעקב, ואין רצוני להאריך כאן בענין עדין ורגיש כזה.

מידי כותבי שורות אלו, הראו לי ספר "דברי תורה" מהגאון בעל מנחת אלעזר זצוק"ל, שכתב (בח"א סי' צד), ז"ל,

קיימא לן, דמה דמוחלט צשו"ע, אין יכולין לטעון כנגדו "קיס לי" גם כדעה אחרת נראשונים, דמה דפסקין צשו"ע הוי כהחלט לודאי, וכן קבלנו!

* * * *

ובסיום דבריי, מתובתינו לצאת חובת מחאה על שמבין בתרי שורותיו של הרא"ק, וכן גם מפיו ומפי כתבו של עוד ר"מ בשיבה אחת, יצאו דברי חירוף וגידוף נגד הגה"צ אב"ד קארלסבורג שליט"א, הגה"צ ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א, הגה"צ מסערדאהעלי שליט"א ועוד רבנים גדולי תורה, שכל חטאם הוא שמחווים דעתם, דעת תורה, ללא מורא וללא משוא פנים! והוא רחום יכפר עון.

לצערי, אני הק' לא הגעתי לדרגא זו, ויש בי מורא. לכן איני חותם שמי המפורש, ולפניו יתברך נגלו כל תעלומות.